

Věc C-109/20

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

27. února 2020

Předkládající soud:

Högsta domstolen (Švédsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

4. února 2020

Navrhovatelka a odpůrkyně

Polská republika

Navrhovatelka a odpůrkyně

PL Holdings S.à.r.l.

[...]

ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ

Navrhovatelka a odpůrkyně

Polská republika

Ministerstwo Finansów (Ministerstvo financí, Polsko)

[...] Varšava

Polsko

[...] Stockholm

[...]

Navrhovatelka a odpůrkyně

PL Holdings S.à.r.l.

[...] Gothenberg

[...]

VĚC

Neplatnost atd. rozhodčích nálezů vydaných dne 28. června 2017 a 28. září 2017
[...]

Högsta domstolen (Nejvyšší soud, Švédsko) vydává následující

USNESENÍ

Högsta domstolen (Nejvyšší soud) předkládá v souladu s **přílohou A** tohoto protokolu Soudnímu dvoru Evropské unie žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

[...]

Vydané dne 4. 2. 2020

[...]

PŘÍLOHA A [...]

PROTOKOL [...]

ŽÁDOST O ROZHODNUTÍ O PŘEDBĚŽNÉ OTÁZCE

Skutkové okolnosti

Dotčená investiční smlouva

1. Dne 19. května 1987 uzavřely Polsko na straně jedné a Lucembursko a Belgie na straně druhé investiční smlouvu (dále jen „investiční smlouva“). Tato smlouva vstoupila v platnost dne 2. srpna 1991.
2. Článek 9 [smlouvy] stanoví následující pravidla pro řešení sporů.

„1. a) V případě sporů mezi jednou ze smluvních stran a investorem druhé smluvní strany je uvedený investor povinen zaslat příslušné smluvní straně písemné oznámení doplněné podrobným memorandem.

b) Pro účely tohoto článku se výrazem „spory“ rozumějí spory týkající se vyvlastnění, znárodnění nebo jakýchkoli jiných opatření, jež ovlivňují investice obdobným způsobem, včetně převodu investice do veřejného vlastnictví a jejího podrobení veřejnému dohledu, jakož i jakéhokoli jiného zbavení nebo omezení věcných práv státními opatřeními, která by mohla mít podobné důsledky jako vyvlastnění.

c) Tyto spory budou mezi příslušnými stranami řešeny pokud možno smírně.

2. Pokud spor nebude vyřešen uvedeným způsobem do šesti měsíců ode dne písemného oznámení uvedeného v odstavci 1, bude předložen k rozhodnutí v rozhodčím řízení jednomu z níže uvedených orgánů dle výběru investora:

a) Rozhodčí soud Obchodní komory ve Stockholmu;

[...]

5. Rozhodčí orgán vydá svůj nález na základě:

- vnitrostátních právních předpisů smluvní strany, která je stranou sporu, na jejímž území se investice nachází, včetně zásad řešení právních sporů;
- ustanovení této smlouvy;
- ujednání jakékoli rozhodčí smlouvy, kterou je investor vázán;
- obecně uznávaných pravidel a zásad mezinárodního práva.

6. Rozhodčí nález je pro strany sporu konečný a závazný. Každá smluvní strana učiní v souladu se svým vnitrostátním právem kroky potřebné k výkonu tohoto nálezu.“

3. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že spory vyplývající ze smlouvy budou řešeny rozhodčím soudem, který mimo jiné použije právo státu, který je účastníkem sporu a ve kterém byla investice provedena. Rozhodnutí rozhodčího soudu jsou konečná.

Skutkové okolnosti sporu

4. PL Holdings S.à.r.l. (dále jen „společnost PL Holdings“) je společnost s ručením omezeným registrovaná v Lucembursku a podléhající lucemburským zákonům.

5. V letech 2010 až 2013 nabyla společnost PL Holdings akcie dvou polských bank, které se v roce 2013 sloučily. Společnost PL Holdings nakonec vlastnila více než 99% akcií nové banky.
6. V červenci 2013 se Komisja Nadzoru Finansowego (Komise pro finanční dohled, Polsko), orgán, který je podle polského práva odpovědný za dohled nad bankami a úvěrovými institucemi v Polsku, rozhodla zrušit hlasovací práva společnosti PL Holdings v této bance a nařídila jejich nucený prodej.

Rozhodčí řízení mezi společností PL Holdings a Polskem

7. Společnost PL Holdings zahájila ve Stockholmu rozhodčí řízení proti Polsku podle rozhodčích pravidel Rozhodčího soudu Obchodní komory ve Stockholmu (dále jen „OKS“). Mezi účastníky řízení je nesporné, že se použijí pravidla z roku 2010 (dále jen „OKS 2010“).
8. Ve výzvě zaslané Rozhodčímu soudu dne 28. listopadu 2014 společnost PL Holdings uvedla, že Polsko porušilo investiční smlouvu tím, že Komise pro finanční dohled vydala rozhodnutí o zrušení hlasovacích práv společnosti PL Holdings spojených s držením akcií uvedené banky a o jejich nuceném prodeji. Společnost PL Holdings požadovala od Polska náhradu škody, přičemž se dovolávala článku 9 investiční smlouvy, podle něhož je v této věci příslušný rozhodčí soud. Polsko na tuto výzvu odpovědělo dne 30. listopadu 2014.
9. Dne 7. srpna 2015 podala společnost PL Holdings žalobu. Ve své žalobní odpovědi předložené dne 13. listopadu 2015 Polsko uvedlo, že společnost PL Holdings nelze považovat za investora ve smyslu investiční smlouvy a že rozhodčí soud proto není k projednání věci příslušný.
10. Podáním ze dne 27. května 2016 Polsko napadlo platnost rozhodčí smlouvy z důvodu, že investiční smlouva není v souladu s unijním právem. Společnost PL Holdings požadovala, aby námitka podaná Polskem byla zamítnuta jako opožděná.
11. Rozhodčí soud zaujal k námitce podané Polskem stanovisko v samostatném rozhodčím nález ze dne 28. června 2017. Rozhodčí soud dospěl k závěru, že je příslušný. V témže rozhodčím nález rozhodčí soud shledal, že Polsko porušilo investiční smlouvu tím, že nařídilo nucený prodej akciového podílu společnosti PL Holdings v polské bance. Společnost PL Holdings má proto nárok na náhradu škody.
12. Dne 28. září 2017 vydal Rozhodčí soud v tomto rozhodčím řízení konečný nález. Rozhodčím nálezem nařídil Polsku zaplatit společnosti PL Holdings částku 653 639 384 polských zlotých (přibližně 150 milionů eur) spolu s úroky a uhradit jí náklady rozhodčího řízení.

Řízení před hovrätten (odvolací soud, Švédsko)

Úvod

13. Dne 28. září 2017 podalo Polsko proti společnosti PL Holdings žaloby, kterými napadlo jak zvláštní rozhodčí nález, tak i konečný nález. Hovrätten (odvolací soud) se rozhodl obě žaloby spojit do společného řízení.
14. Polsko v rozsahu relevantním pro projednávanou věc v zásadě požadovalo, aby hovrätten (odvolací soud) prohlásil zvláštní rozhodčí nález i konečný nález za neplatné, nebo alternativně rozhodčí nález zrušil.
15. Společnost PL Holding požadavek Polska zpochybnila.

Odvolání podané Polskem k hovrätten (odvolací soud).

16. Rozhodčí nálezy se týkají sporu mezi investorem a členským státem v souvislosti s investiční smlouvou mezi dvěma členskými státy. Články 267 a 344 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) brání pravidlu stanovenému v článku 9 smlouvy, které umožňuje lucemburskému investorovi zahájit v případě sporu týkajícího se investic v Polsku řízení proti Polsku u rozhodčího soudu, jehož pravomoc je tento členský stát povinen přijmout.
17. Článek 9 investiční smlouvy je v rozporu se základy unijního právního řádu. Toto ustanovení ohrožuje autonomii, efektivitu a jednotné použití unijního práva. Článek 9 je proto neplatný.
18. Tato neplatnost má za následek to, že spory mezi investorem a členským státem týkající se investiční smlouvy mezi dvěma členskými státy nemohou být rozhodovány rozhodci. Rozhodčí nálezy vydané na základě takového ustanovení jsou zjevně v rozporu s právním řádem. Rozhodčí nálezy jsou tedy podle § 33 prvního pododstavce bodů 1 a 2 lagen (1999:116) om skiljeförfarande (skiljeförfarandelagen; zákon o rozhodčím řízení; dále jen „ZRŘ“) neplatné.
19. Na základě článku 9 investiční smlouvy rovněž nemůže být stanovena příslušnost rozhodčího soudu. Neexistuje tedy žádná platná rozhodčí smlouva mezi společnostmi PL Holdings a Polskem. Tato neplatnost je přímým důsledkem unijního práva a musí být Soudním dvorem prohlášena z úřední povinnosti.
20. Polsko navíc ve lhůtě stanovené v § 34 druhém pododstavci ZRŘ zpochybnilo příslušnost rozhodčího soudu na základě neplatnosti článku 9 této smlouvy.
21. Pokud by použití § 34 druhého pododstavce ZRŘ vedlo k nepřípustnosti námítky nepřislušnosti vznesené Polskem, nemohlo by toto ustanovení být použito, protože jeho použití by bránilo plné efektivitě unijního práva.
22. Polsko se svého práva zpochybnit tento bod nevzdalo. Postup Polska poté, co společnost PL Holding zahájila rozhodčí řízení, navíc vylučoval uzavření jakékoli

nové rozhodčí smlouvy nebo vedení rozhodčího řízení mezi stranami na jakémkoli jiném základě.

23. Zásada proporcionality, které se společnost PL Holding dovolává, se na skutkové okolnosti projednávané věci nevztahuje.

Žalobní důvody uvedené společností PL Holding

24. Rozhodčí soud rozhodl o otázkách, zda Polsko porušilo investiční smlouvu, zda má společnost PL Holding nárok na náhradu škody za toto porušení smlouvy, a pokud ano, v jaké výši. To jsou otázky, o kterých se strany mohou rozhodnout a o nichž by mohly uzavřít smír. O těchto otázkách proto může rozhodovat rozhodčí soud.
25. Přezkoumání věci rozhodčím soudem se netýkalo ani žádných otázek, o nichž by strany nemohli uzavřít smír. Ze skutkového stavu, jehož se Polsko dovolávalo, nelze dovodit, že rozhodčí nálezy nebo postup, jakým byly vydány, jsou neslučitelné s právním řádem. Rozhodčí nálezy by tudíž neměly být prohlášeny za neplatné podle § 33 odst. 1 bodů 1 a 2 ZRŘ.
26. Článek 9 investiční smlouvy představuje platný návrh na řešení sporu v rozhodčím řízení, který společnost PL Holdings přijala tím, že zahájila rozhodčí řízení.
27. Polsko v každém případě platnost rozhodčí smlouvy včas nezpochybnilo. Námitka bude přezkoumána v kontextu § 34 druhého pododstavce ZRŘ a OKS 2010. Otázku, zda je rozhodčí smlouva v rozporu se Smlouvami, nepřísluší soudu řešit z úřední povinnosti.
28. V případě, že návrh na zahájení rozhodčího řízení podaný Polskem podle článku 9 investiční smlouvy je neplatný, existence závazné rozhodčí smlouvy vyplývá ze skutečnosti, že strany postupovaly v souladu se zásadami obchodní arbitráže. Zahájením rozhodčího řízení předložila společnost PL Holdings Polsku návrh na vyřešení sporu mezi stranami za stejných podmínek, jaké jsou stanoveny v článku 9 investiční smlouvy. Svým konkludentním jednáním nebo nečinností Polsko návrh společnosti PL Holding přijalo.
29. Ani věcný obsah rozhodčích nálezů nebo způsob, jakým byly vydány, ani promlčecí lhůta stanovená v § 34 druhém pododstavci ZRŘ neohrožuje plný účinek a jednotné použití unijního práva. Rozhodčí nálezy neohrožují ani autonomii unijního práva.
30. Zrušení nebo prohlášení rozhodčích nálezů za neplatné by mělo na společnost PL Holding nepřiměřený dopad v porovnání s tím, čeho by těmito opatřeními bylo dosaženo. Takový postup by tedy byl v rozporu se zásadou proporcionality zakotvenou v unijním právu.

Zjištění hovrätten (odvolací soud)

31. Hovrätten (odvolací soud) žalobu podanou Polskem na základě důvodů shrnutých v následujícím textu zamítl.
32. Hovrätten (odvolací soud) poznamenal, že zásady stanovené Soudním dvorem ve věci Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158) lze použít i na spor mezi společností PL Holdings a Polskem. To vyplývá ze skutečnosti, že rozhodčí soud nemůže být považován za soud členského státu a že spor by se mohl týkat výkladu nebo uplatňování unijního práva.
33. Hovrätten (odvolací soud) dospěl k závěru, že z rozsudku ve věci Achmea vyplývá, že článek 9 investiční smlouvy je, pokud jde o vztahy mezi členskými státy, neplatný. Podle uvedeného soudu je v důsledku této neplatnosti neplatný rovněž trvalý návrh Polska učiněný investorům, že spory vyplývající z investiční smlouvy budou rozhodovány rozhodčím soudem.
34. Podle hovrätten (odvolací soud) však tato neplatnost nebránila členskému státu a investorovi uzavřít rozhodčí smlouvu ve vztahu ke stejnému sporu v pozdější fázi. V takovém případě by se jednalo o rozhodčí smlouvu založenou na společném úmyslu stran a uzavřenou v souladu se zásadami obchodní arbitráže.
35. Hovrätten (odvolací soud) dospěl k závěru, že rozhodčími nálezy byly přezkoumány otázky, o nichž je rozhodčí soud oprávněn rozhodnout. Obsah rozhodčích nálezů není ani v rozporu s právním řádem. Neexistoval tedy žádný důvod pro zrušení těchto nálezů na základě § 33 prvního pododstavce bodů 1 nebo 2 ZRŘ.
36. Hovrätten (odvolací soud) nakonec dospěl k názoru, že návrh, kterým Polsko zpochybnilo platnost článku 9 investiční smlouvy, byl podán opožděně. Právo vznést námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy bylo v době vznesení této námítky Polskem již promlčeno ve smyslu § 34 druhého pododstavce ZRŘ. Neexistoval tedy žádný důvod pro zrušení rozhodčích nálezů na základě § 34 ZRŘ.

Řízení před Högsta domstolen (Nejvyšší soud)

37. Účastnice setrvaly v řízení před Högsta domstolen (Nejvyšší soud) na svých tvrzeních a žalobních odpovědích a v řízení o kasačním opravném prostředku argumentovaly v podstatě stejným způsobem jako před odvolacím soudem.

Právní režim*ZRŘ*

38. Podle § 1 ZRŘ mohou být spory, o nichž mohou strany uzavřít smír, na základě smlouvy předloženy k rozhodnutí jednomu nebo více rozhodcům.

39. Rozhodčí řízení musí být podloženo rozhodčí smlouvou. Tato smlouva vychází z práva stran uzavřít o předmětu sporu smír. Ustanovení § 1 [ZRŘ] stanoví, že spory, v nichž převažuje veřejný zájem, jsou z rozhodčího řízení vyloučeny. Nemožnost vyřešit spor v rozhodčím řízení může vyplynout také ze zvláštních právních předpisů. [...]
40. Podle švédského práva nevyžaduje uzavření rozhodčí smlouvy žádnou zvláštní formu. Otázka, zda rozhodčí smlouva byla či nebyla platně uzavřena, musí být posouzena s ohledem na obecná pravidla smluvního práva. Platná rozhodčí smlouva může vzniknout například v důsledku konkludentního jednání stran nebo nečinnosti jedné z nich. [...]
41. Podle § 34 prvního pododstavce bodu 1 ZRŘ bude rozhodčí nález na základě odvolání účastníka řízení zcela nebo zčásti zrušen, pokud nebyl vydán na základě platné rozhodčí smlouvy mezi stranami.
42. Podle § 34 druhého pododstavce ZRŘ se však účastník řízení nemůže spoléhat na skutečnost, ve vztahu k níž lze mít - s ohledem na okolnost, že se řízení účastnil bez námítky, anebo z jiného důvodu - za to, že se jejího uplatnění zdržel. Pouhá skutečnost, že strany jmenovaly rozhodce, však neznamená, že daná osoba přijala příslušnost rozhodce k rozhodnutí předloženého sporu.
43. Z přípravných prací k § 34 ZRŘ vyplývá, že v obecné rovině lze předpokládat, že pokud účastník v úvodu řízení nevznesl námitku nepřislušnosti rozhodčího soudu, akceptuje jeho příslušnost k rozhodnutí sporu. Neexistenci jakéhokoli zpochybnění platnosti rozhodčí smlouvy lze rovněž považovat za skutečnost zavazující účastníky k řešení sporu v rozhodčím řízení na základě smlouvy. [...]
44. Podle § 33 prvního pododstavce bodu 1 ZRŘ je rozhodčí nález neplatný, pokud se týká přezkoumání otázky, která podle švédského práva nemůže být rozhodnuta rozhodci. Podle § 33 prvního pododstavce bodu 2 je rozhodčí nález rovněž neplatný, pokud byl vydán na základě postupu nebo postupů, které jsou zjevně neslučitelné se švédským právním řádem. Soud se musí důvody neplatnosti zabývat z úřední povinnosti.

Pravidla OKS 2010

45. Podle článku 4 OKS 2010 se rozhodčí řízení považuje za zahájené dnem, kdy OKS obdrží návrh na zahájení rozhodčího řízení. Podle článku 5 OKS 2010 musí odpůrce předložit vyjádření k návrhu na zahájení rozhodčího řízení ve lhůtě stanovené sekretariátem OKS. Ve vyjádření musí odpůrce mimo jiné uvést, zda vznáší nějaké námítky stran existence, platnosti nebo použitelnosti rozhodčí smlouvy. Neuvedení takových námitek však odpůrci nebrání v tom, aby tyto námítky vznesl kdykoli poté až do okamžiku předložení žalobní odpovědi, nejpозději však současně s ní.

46. Strany poté ve lhůtě stanovené rozhodčím soudem předloží písemné doplnění návrhu nebo žalobní odpovědi. Pokud nebyly uvedeny již dříve, musí být námitky proti existenci, platnosti nebo použitelnosti rozhodčí smlouvy obsaženy v žalobní odpovědi (viz článek 24 OKS 2010).

Rozsudek Soudního dvora ve věci Achmea

47. Rozsudek Soudního dvora ve věci Achmea byl vydán na základě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předložené německým Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo) v rámci sporu mezi Slovenskem a nizozemskou společností Achmea. Spor vznikl z investiční smlouvy uzavřené mezi Slovenskem a Nizozemskem.
48. Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) položil Soudnímu dvoru řadu otázek za účelem objasnění, zda je ustanovení smlouvy uzavřené mezi Slovenskem a Nizozemskem slučitelné s články 267 a 344 SFEU. Doložka, která do značné míry odpovídá doložce dotčené v řízení před Högsta domstolen (Nejvyšší soud), stanovila, že spory vyplývající ze smlouvy mezi členským státem a investorem budou předloženy k rozhodnutí rozhodčímu soudu.
49. Soudní dvůr v bodě 60 tohoto rozsudku dospěl k závěru, že články 267 a 344 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že brání takovému ustanovení, obsaženému v mezinárodní dohodě uzavřené mezi členskými státy, podle něhož investor z jednoho z těchto členských států může v případě sporu týkajícího se investic v druhém členském státě zahájit řízení proti posledně uvedenému členskému státu před rozhodčím soudem, jehož pravomoc je tento členský stát povinen uznat.
50. Z odůvodnění rozsudku lze dovodit, že postoj přijatý Soudním dvorem vycházel z některých základních zásad unijního práva, včetně autonomie a charakteristických rysů unijního práva, významu jednotného a soudržného výkladu unijního práva, ochrany práv jednotlivců, včetně práva na přístup k soudům, vzájemné důvěry mezi členskými státy a zásady spolupráce v dobré víře. Soudní dvůr konstatoval, že je věcí vnitrostátních soudů i Soudního dvora, aby zajistily dodržování těchto zásad uvnitř Evropské unie.
51. Soudní dvůr uvedl, že rozhodčí řízení zakotvené v článku 8 investiční smlouvy mezi Slovenskem a Nizozemskem se lišilo od obchodní arbitráže, která je založena na společném úmyslu stran (viz rozsudek ve věci Achmea, bod 55).
52. V tomto odůvodnění Soudní dvůr rovněž uvedl, že požadavky na účinnost rozhodčího řízení odůvodňují to, že přezkum rozhodčích nálezů prováděný soudy členských států má omezený charakter, za předpokladu, že základní ustanovení unijního práva mohou být přezkoumána v rámci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předložené Soudnímu dvoru předkládajícím soudem (viz rozsudek ve věci Achmea, bod 54).

Potřeba rozhodnout o předběžné otázce

53. Otázka, která nyní vyvstala a která se týká zásad stanovených v rozsudku Soudního dvora ve věci Achmea, je relevantní pro spor v řízení před Högsta domstolen (Nejvyšší soud).
54. Je prokázáno, že ustanovení o řešení sporů obsažené v investiční smlouvě dotčené v řízení před Högsta domstolen (Nejvyšší soud) je neplatné. Je tedy možné dojít k závěru, že trvalý návrh na zahájení obchodní arbitráže, který stát může považovat za návrh učiněný investorovi na základě ustanovení o urovnání sporu, je rovněž neplatný, protože tento návrh úzce souvisí s investiční smlouvou.
55. V řízení před Högsta domstolen (Nejvyšší soud) zaznělo rovněž tvrzení, že situace v projednávané věci je odlišná, protože návrh byl učiněn zahájením řízení. Stát by pak mohl na základě své svobodné vůle výslovně nebo mlčky přijmout příslušnost v souladu se zásadami stanovenými Soudním dvorem, které se použijí na obchodní arbitráž.
56. Högsta domstolen (Nejvyšší soud) má za to, že způsob, jakým je třeba vykládat unijní právo, pokud jde o otázky vyvstalé v této věci, není jasný a nebyl objasněn. Jsou tedy dány důvody pro předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Soudnímu dvoru za účelem vyloučení rizika nesprávného výkladu unijního práva.

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

57. Högsta domstolen (Nejvyšší soud) žádá, aby Soudní dvůr v rámci řízení o žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce odpověděl na následující otázku.

Je význam článků 267 a 344 SFEU, jak je vykládán v rozsudku ve věci Achmea, takový, že rozhodčí smlouva je neplatná, pokud byla uzavřena mezi členským státem a investorem – pokud investiční smlouva obsahuje rozhodčí doložku, která je neplatná v důsledku skutečnosti, že smlouva byla uzavřena mezi dvěma členskými státy – na základě skutečnosti, že členský stát po zahájení rozhodčího řízení investorem na základě své svobodné vůle nevznesl námitky nepříslušnosti?